

SADONKORJUUN AIKAAN



TIINA KINNUNEN

*Itä-Suomen yliopiston
historian yliopistonlehtori ja
Tampereen yliopiston yleisen
historian dosentti.*

■ Kirjoitin tämän kolumnin haikain mielin, mutta vakuuttuneena siitä, että on aika siirtyä syrjään *Historiallisen Aikakauskirjan* toimituksesta kahden kauden jälkeen. Kun aloitin Juha Sihvolan johtamassa toimituskunnassa vuoden 2001 alussa, sain ensimmäiseksi tehtäväkseni lyhentää Marjo Kaartisen ja Anu Korhosen alun perin *Tieteessä tapahtuu* -lehdessä (1/2001) ilmestyneen keskustelupuheenvuoron *Miesten tiede! Poliitiikka, sukupuoli ja historian tiedeyhteisö*. Poleemiseen sävyyn kirjoitettu teksti herätti tuolloin 2000-luvun alussa laajalti keskustelua historioitsijoiden piirissä. Se poiki esimerkiksi Tieteiden talolla järjestetyn keskustelutilaisuuden ja oli omalta osaltaan virittämässä kirjahanketta, jonka tulos *Oma pöytä. Suomalaiset naiset historianankirjoittajina* näki päivänvalon keväällä 2005.

Kaivoin esiin Kaartisen ja Korhosen puheenvuoron (1/2001), ja sen luettuani saatoin vain todeta, että suomalaisessa historia-kulttuurissa on tapahtunut perinpohjainen muutos, ainakin mikäli tilannetta tarkastelee sukupuolten välisen valtasuhteen ja Aikakauskirjan toimituspolitiikan näkökulmasta. Muutos on itse asiassa niin radikaali, että

nuorempien tutkijoiden saattaa jopa olla vaikea ymmärtää Kaartisen ja Korhosen raivoa. He esittivät puheenvuorossaan, etteivät ”naiset näyttäyty historian alalla tutkimuksellisesti yhtä ammattimaisina, kiinnostavina ja huomiota ansaitsevana tutkijoina kuin miehet” ja todistivat väitettään tilastollisella tarkastelulla. Suurennuslasin alle joutuivat Aikakauskirjan 1990-luvun ja vuoden 2000 numeroiden artikkelikirjoittajien sukupuolijakauma ja kirja-arvostelujen sukupuolittuneet painotukset sekä saman aikakauden historian tutkimuksissa, lähinnä väitöskirjoissa, käytetyn tutkimuskirjallisuuden sukupuolipuolijakauma.

Jo ensimmäisellä kriteerillä arvioiden tilanne oli synkkä: Naiskirjoittajien osuus oli huomattavan vähäinen, erityisesti kun otti huomioon naisten 1990-luvun myötä selvästi kasvaneen osuuden ammattitutkijoiden joukossa. Vuoden 1992 vuosikerran artikkelikirjoittajiksi ei mahtunut yhtään naista ja samoin oli käynyt numeron 3/2000 kohdalla. Jälkimmäisessä ei myöskään ollut yhtään naispuolisen tutkijan kirjoittamaa arvostelua. Juha Sihvolan aloittaessa päätoimittajana hän sitoutui sukupuolivouman oikaisemiseen aktiivisella toimituspolitiikalla (1/2001). Ja näin todella tapahtui: Koska toimitus lähti siitä, että naisten näkymättömyyden synnä ei ollut heidän ammatillinen alaikäisyytensä, vaan se juontui syvään juurtuneista ja pitkälti tiedostamattomista rakenteista, ajattelutavoista ja toimintamalleista, muutos oli toteutettavissa toimituksen myötävaikutuksella. Käytännössä tämä tarkoitti esimerkiksi sitä, että seurasimme, että jokaisessa numerossa olisi naisarvostelijoita ja arvioitavina naisten kirjoittamia tai

toimittamia teoksia. Koska tässä vaiheessa ei vielä systemaattisesti harjoitettu call for papers -käytäntöä, naiskirjoittajilta pyydetiin artikkeleita siinä missä aiemmin oli (todennäköisesti) käännytty lähinnä vain miesten puoleen. Tilastollinen tarkastelu 2001–05 vuosikerroista osoittaa, että aktiivinen politiikka tuotti tulosta. Ainoastaan kahdessa numerossa (1/2001 ja 3/2002) ei ollut arvioitavana naisten kirjoittamaa tai toimitamaa teosta. Naiskirjoittajan kynänjälki näkyi jokaisessa numerossa, jos kohta joissain numeroissa kirjoittajakunta oli vielä varsin miesvoittoinen.

Pirjo Markkolan päätoimittajakaudella naisten osuus kirjoittajista on lisääntynyt merkittävästi, jopa niin, että muutamassa teemanumerossa mieskirjoittajat ovat olleet selvänä vähemmistönä. Näissä numeroissa kirjoittajat ovat valikoituneet call for papers -menettelyn kautta. Naiskirjoittajat ovat osoittautuneet miehiä aktiivisemmiksi tarjoamaan artikkeleitaan, ja he ovat paneutuneet huolella kiinnostavien suunnitelmien laatimiseen. Voi tietenkin kriittisesti kysyä, onko toimitus ohjannut teemanumeroillaan lehden linjaa yhä kauemmas mieskirjoittajien valtavirran painopisteistä. Teemojen rajaus on kuitenkin tietoisesti jätetty väljäksi, jolloin niitä voi lähestyä hyvin moninlaisista tulokulmista. Teemat on toki valittu toimituksen jäsenien kiinnostuksen mukaan, mutta samalla niin, että ne osallistuvat ajankohtaiseen kansainväliseen keskusteluun.

Mistä muutos sitten kertoo? Ensinnäkin siitä, että naispuolisten tutkijoiden ja väitöskirjantekijöiden määrän kasvaessa siinä määrin, kuin on tapahtunut, se väistämättä näkyy kirjoittajakunnan profiilissa. Tällöin Aikakauskirja on vain kehityksen indikaattori. Muutostahan on tapahtunut muissakin suhteissa, esimerkiksi 2000-luvulla naisprofessoreiden ja muiden naispuolisten yliopisto-opettajien määrä on kasvanut huomattavasti, niin että tällä hetkellä jokaisella historian laitoksella on pysyvää naispuolista opetushenkilökuntaa. Symbolisesti merkittävimmät tapahtumat olivat epäilemättä ensimmäisen naisen tulo Suomen historian professorin virkaan vuonna 2003 ja naisen

valinta Aikakauskirjan päätoimittajaksi ensimmäistä kertaa vuonna 2005. Mutta Aikakauskirjaa voi mielestäni pitää myös muutoksen tekijänä, onhan se aktiivisella politiikallaan tarjonnut tilaa naiskirjoittajille ja tehnyt heidän tutkimustaan tunnetuksi. Tässä suhteessa lehti on noudattanut yleisempää tiedepoliittista linjaa, jonka tavoitteena on toisaalta ollut naispuolisten tutkijoiden aseman vahvistaminen ja toisaalta gender-tutkimuksen edellytysten parantaminen.

Loppu hyvin, kaikki hyvin? Juha Sihvolan aloittama ja Pirjo Markkolan jatkama politiikka, joka on tuulettanut Aikakauskirjaa kaiken kaikkiaan, niin ettei enää voi puhua ”Historiallisesta hartauskirjasta”, on kantanut sikäli hedelmää, ettei toimituksen kokouksissa tarvitse enää miettiä, toteutuuko tasapuolisuus mies- ja naiskirjoittajien välillä. Haasteet eivät kuitenkaan lopu tähän, mutta niistä tiukimmat eivät enää kytkeydy sukupuoleen. Naistutkimuksessa on tuotu esiin, kuinka naisten saavuttaessa aiemmin heidän ulottumattomissaan olleita mahdollisuuksia valta tuntuu karkaavan toisaalle. Aikakauskirjan yhteydessä tämä tarkoittaa ainakin sitä, että ollaan tulossa (tai jo tultu) tilanteeseen, jossa julkaiseminen lehden palstoilla ei meritoi samalla tavalla kuin kansainvälinen julkaiseminen.

Pirjo Markkolan aikana systemaattisesti toteutettu referee-käytäntö on terävöittänyt lehden artikkeleiden tieteellistä tasoa, mutta tämän työn tulokset valuvat tavallaan hukkaan, jos suomen kielellä julkaiseminen syrjäytyy kakkosluokan näpertelyksi. Kuukaan ei ole kuitenkaan pystynyt vakuuttavasti perustelemaan, miksi luonnontieteiden kriteerejä ollaan sokeasti siirtämässä yhteiskunta- ja humanistisiin tieteisiin. Muutoksen pysäyttämiseksi tarvitaan siten päätäväistä toimintaa. Suomalaisen tiedepolitiikan suunnan kääntäminen on tietenkin toisen mittaluokan operaatio kuin Aikakauskirjan sukupuolivinouman oikaiseminen, mutta se on asetettava tavoitteeksi. Ja jokainen meistä voi tehdä oman osansa tarjoamalla Aikakauskirjaan laadukkaita käsikirjoituksia ja osallistua tällä tavoin suomenkielisen historian tutkimuksen kehittämiseen entistä korkeatasoisemmaksi. ■